Larisa GURĂU

CONSTRUCȚII REDUPLICATIVE CU JONCTIVE

Fascinat de ordinea, echilibrul şi armonia pe care le întrevede în urzeala lucrurilor şi a universului, spiritul uman caută în materia cuvântului o replică adecvată. Latent, ea e prezentă în limbajul omenesc: succesiunea constantă a sunetelor atone şi tonice (scurte şi lungi), alternarea ritmică a tranşelor fonice cu pauzele enunțului poartă pecetea „atavică" a unei particularități biologice primare: ritmicitatea mişcărilor cardiace şi respiratorii. Aceste ritmuri se repercutează în mod fatal asupra manifestărilor psihice ale omului, în speță asupra limbajului. Involuntar, spiritul îşi trădează filiația cu materia, lăsându-se antrenat într-un fel de „joc" dialectic prestabilit de legile imanente ale acesteia. Nici atunci când devine conştient de forța sa nu se sustrage implacabilelor principii universale, fiindcă numai adâncind comuniunea creatoare cu natura şi imitând ceea ce a obținut, spectaculos şi eficient, în milioane de ani, reuşeşte să dea farmec nepieritor expresiei. În consecință, ritmul (care denotă repetarea periodică şi simetrică a unui fenomen) şi, în sens mai larg, simetria (definită ca o dispoziție analoagă a unor elemente reciproc corespondente – similare sau identice) devin oaze ale sufletului dornic de armonie şi frumos. Ceea ce la origine e impus, ulterior e căutat dintr-o necesitate afectivă sau rațională. În limbaj – de aici încolo ne vom referi exclusiv la datele pe care ni le oferă limba română – situația respectivă e ilustrată prin apariția formelor simetrice repetiționale la nivelul sintaxei.

Abordând problema din perspectivă genetică, vom insista la început asupra unor elemente de ritm şi simetrie, care reprezintă *primum movens* în organizarea ansamblurilor noastre. Cercetarea cadenței ritmice a formațiilor supuse analizei scoate în evidență peste 20 de scheme metrice (lista, de altfel, rămâne deschisă). Deşi numărul lor e impresionant şi deschis unei eventuale extinderi, numai patru modele se remarcă prin frecvență sporită, deci prin productivitatea activă: de 3 silabe, de 4, de 5 şi de 7, având respectiv configurațiile: amfimacru (schema IV: ⊥U⊥, exemple*: nu şi nu, când şi când, om cu om, zi de zi* etc.), diiamb (schema II: U⊥U⊥, exemple: *aşa şi aşa, întâi şi întâi, din ce în ce, din când în când* etc.), troheu plus amfibrah (schema III: ⊥UU⊥U, exemple: *numai şi numai, unde şi unde, iară şi iară, încă şi încă, una şi una, seară de seară, clipă cu clipă, mână în mână, umăr la umăr, care de care, tocmai pe tocmai* etc.), amfibrah (sau troheu) + peon – (schema V: (U) ⊥UUU⊥U, exemple: *odată şi odată, acolo şi acolo,*

BDD-A20859 © 2005 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:59:44 UTC)

cutare şi cutare, cu totul şi cu totul, de colo până colo etc.).

Simplitatea formulei ritmice, înrămarea simetrică perfectă, relevanța maximă a accentelor rezervă amfimacrului un rol extrem de solicitat şi variat ca prezență lexemică. Cele mai multe realizări ale acestui tip au dobândit o natură identică cu cea a îmbinărilor uzuale, banalizate şi fixate în structuri care nu amintesc decât vag de vechea lor alură afectivă. Petrificate, au fost restituite vocabularului cu statut de unități plurimembre lexicale. „Colansarea" n-ar fi fost posibilă fără menghina catalizatoare a accentelor tari, egal dispuse în jurul unui centru lax: e o simetrie cu efecte centripete, care conferă ansamblului o arhitectonică de monolit.

Ritmul descendent, trohaic, specific nu numai versurilor populare, ci şi limbii române în general, oferă troheului conexat cu amfibrahul un loc aproape la fel de privilegiat pe scara frecvenței ca şi amfimacrului, deşi complexitatea şi eterogenitatea metrică reprezintă, de regulă, obstacole insurmontabile în răspândirea *construcțiilor* în discuție (dovadă cele peste 20 de modele metrice, reprezentante anemic exact din cauzele de care vorbim aici).

Afară de armonizarea cu firea limbii, mai există o cale de eludare a inconvenienților unui ritm neuniform de respirația relativ amplă: aranjamentul perfect simetric al accentelor. E cazul celorlalte două modele din cele patru remarcate anterior: *diiambul şi amfibrahul conjugat cu peonul*. De altfel, tendința de asamblare simetrică a cadențelor o putem urmări în interacțiunea dintre modelele ritmice. Sunt destul de frecvente trecerile de la o schemă la alta, însoțite de o remodelare egală a structurilor metrice. De exemplu, sintagmele *„aşa şi aşa"*, *„întâi şi întâi"*, cu ritm iambic şi anapestic, deci cu o alternare neregulată a accentelor, se transformă, prin eliziune şi afereză (prin urmare, alterarea e condiționată şi de un factor de natură fonetică) într-o succesiune regulată de accente: *(aşa ş'aşa, întâi şi'ntâi)* sau configurația trohaică şi amfibrahică *(unul şi unul),* ritmic asimetrică, se modifică în cadență amfibrahică *(tot unul şi unul)* separabilă în două părți metrice absolut identice.

Există, desigur, situații în care explicația restructurării rezidă nu în simetrie, ci în preferința pe care o manifestă autorul mesajului pentru anumite tipuri de modelare ritmică a expresiei. Selecția modelelor se face în funcție de parametrii ideatici ai comunicării, de anturaj, de dispoziția subiectului vorbitor, ce optează, de exemplu, pentru sintagma distanțată printr-un corp fonetic accidental *(câte şi mai câte)* şi nu pentru varianta ei nedistanțată, cu aceeaşi simetrie imperfectă.

Aici am atins o altă problemă esențială a analizei de față: relația dintre structură şi semnificație. În contextul celor spuse anterior despre predilecția limbii române pentru cadența trohaică, pare curioasă productivitatea slabă a modelului ditrohaic, ilustrat doar de expresiile: *rău şi iar rău, of şi iar of* sau a schemei tetratrohaice, reprezentată doar prin: *vai de mine (dânşii) şi de mine (dânşii)* şi *vai de lume şi de lume.* Explicația vine de la necesi-

BDD-A20859 © 2005 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:59:44 UTC)

tatea relatării calme, senine, folosite, de regulă, într-un stil colocvial sau în narațiuni. Prin prisma acestei necesități devine clară contribuția temperantă a amfibrahului în anumite unități ritmice în care e prezent şi troheul. Astfel se justifică şi utilizarea alternărilor asimetrice destul de numeroase formate din îmbinarea iambului cu anapestul: *aşa şi aşa, întâi şi întâi, văzând şi văzând* (în special, primele două construcții). Asimetria se materializează prin iluzia mişcării impetuoase pe care o sugerează, în special, anapestul din finala construcției, iluzie reclamată de enumerări sau de surpriza unui început alert. De notat că expresivitatea ritmică a tipului respectiv a generat o variantă omonimică cu prima formație: *aşa şi aşa, „şi bine, şi rău”*.

Indiferent de semnificația construcțiilor repetiționale cu jonctive, există ceva comun, prezent în toate formațiile: desfăşurarea. Fără a intra în amănunte, vorbitorul ne comunică actul exterior al locuțiunii. Procedeul e menit să suplinească informația concretă, să sugereze impresia unei expuneri vii şi senzația unei derulări scenice a evenimentelor.

Repetiția cu jonctive înseamnă nu numai ritm, simetrie şi semnificație, ea exprimă armonii şi contraste, vârfuri accentuate şi simboluri de zvon şi lumină.

Schema I	**Schema II**	**Schema III**	**Schema IV**
5 silabe – U⊥UU⊥ (iamb + anapest); *văzând şi văzând, aşa şi aşa, întâi şi întâi*	4 silabe – U⊥U⊥ (diiamb); *aşa ş'aşa, întâi ş'întâi, fir cu fir, şi iar şi iar, şi nu şi nu, şi da şi da, din ce în ce, din când în când, din an în an*	5 silabe – ⊥UU⊥U (troheu, amfibrah); *numai şi numai, unde şi unde, iară şi iară, încă şi încă, asta şi asta, unul şi unul, câte şi câte, iată şi iată*	3 silabe – ⊥U⊥ (amfimacru); *când şi când, mai şi mai, cum şi cum, greu şi greu, rău şi rău, cui şi cui, mii şi mii, fel de fel, om cu om, an cu an, zi cu zi, cât de cât*
Schema V	**Schema VI**	**Schema VII**	**Schema VIII**
7 silabe – U⊥UUU⊥U; (amfibrah + peon); *odată şi odată, acolo şi acolo, cutare şi cutare, atâtea şi atâtea, cu totul şi cu totul, de colo până colo*	9 silabe – UU⊥UUUU⊥U (peon + piriheu + amfibrah); *la atâtea şi la atâtea, pe cutare şi pe cutare, mai aproape şi mai aproape*	6 silabe – U⊥UU⊥U (amfibrah repetat); *tot unul şi unul*	8 silabe – ⊥U⊥U⊥U⊥U (troheu); *vai de mine şi de mine, vai de lume şi de lume*

BDD-A20859 © 2005 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:59:44 UTC)

Schema IX	**Schema X**	**Schema XI**	**Schema XII**
6 silabe – ⊥U⊥UU⊥ (ditroheu + iamb); *vai de noi şi de noi*	8 silabe – ⊥U⊥UU⊥U⊥ (ditroheu + diamb); *şapte zile şi şapte nopți, nouă zile şi nouă nopți, şase zile şi şase nopți*	8 silabe – U⊥UU⊥U⊥U (amfibrah + iamb + amfibrah); *necazuri şi iar necazuri, o dată şi iar o dată*	5 silabe – ⊥U⊥U⊥U (troheu + amfimacru); *fier şi iară fier*
Schema XIII	**Schema XIV**	**Schema XV**	**Schema XVI**
6 silabe – ⊥UUU⊥U (troheu + peon); *verde şi iar verde, câte şi mai câte, bine şi mai bine, unul câte unul, casă lângă casă*	6 silabe – U⊥UUU⊥ (iamb + peon); *mergând şi mai mergând, catarg lângă catarg*	4 silabe – ⊥U⊥U (ditroheu); *rău şi iar rău, of şi iar of*	7 silabe – UU⊥U⊥U⊥ (anapest + diiamb); *hop aşa şi iar aşa, tot aşa şi iar aşa*
Schema XVII	**Schema XVIII**	**Schema XIX**	**Schema XX**
7 silabe – ⊥UUU⊥UU (dactil + peon); *iaca ce şi iaca ce, iată cum şi iată cum, iaca cum şi iaca cum*	8 silabe – U⊥U/U⊥U/⊥U (amfibrah + amfibrah + troheu); *o dată şi altă dată, o dată şi încă o dată*	6 silabe – UU⊥UU⊥ (anapest repetat); *şi apoi iar, şi apoi iar, tot în jos şi în jos*	10 silabe – U⊥UU⊥U⊥UU⊥ (amfibrah + iamb + amfibrah + iamb); *şi iaca aşa şi iaca aşa*
Schema XXI	**Schema XXII**	**Schema XXIII**	**Schema XXVI**
5 silabe – UU⊥U⊥ (anapest + iamb); *mai întâi şi'ntâi*	7 silabe – ⊥U⊥U⊥U⊥ (amfihracru + diiamb); *iar la drum şi tot la drum*	9 silabe – ⊥U⊥U⊥U⊥U⊥ (iamb + amfimacru + repetat); *peste nouă mări şi nouă țări*	5 silabe – ⊥UU⊥U (troheu + amfibrah); *filă cu filă, clipă cu clipă, umăr la umăr, care de care, lună de lună, sară de sară*

BDD-A20859 © 2005 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:59:44 UTC)